

שמור את חודש האביב - האביב בטבע, בעם ובפרט פעילות לתיכון

1. משחק פתיחה אביבי – תחרות מציאת שירי אביב / משחק זיכרון שירי אביב.
2. שיר האביב הקטן – התלמידים יבחרו שיר (מבין ארבעת השירים בנספח), יקרא ויענה על השאלות המצורפות. לאחר מכן, מתכנסים במליאה, ומשתפים בתשובות. שאלת המפתח - מה מאפיין את האביב על פי השיר?
3. דין: האם קיים בשירים תיאור של האביב שאני מזדהה איתו? איך האביב משפיע עלי (אם בכלל)?
4. היום אתם יוצאים בחודש האביב – אביב בקטעי המקרא
 - נקרא את קטעי המקרא על יציאת מצרים וחג הפסח (בלי העומר) – מצורף בנספח.
 - דין:
 - מדוע חשוב ציון המועד 'חודש האביב', ומדוע המועד מצוין באופן זה (ולא החודש הראשון חודש ניסן)?
 - מהם הציוויים הצמודים לציון החג? (ציון החג בארץ, ביכורים, פטר רחם, קורבנות – מנחות שיש להביא לאלוהים לפני שמתחילים להשתמש ביבול. מציין קשר לארץ, לאדמה ולטבע, וכן מחויבות להפריש מן היש')
 - מה הקשר בין חירות ואביב? (אביב מציין התחלה חדשה, פריצה ובקיעה של הטבע, אפשרות פיזית לצאת להיות בחוץ, אופטימיות)
 - קוראים את הקטע על העומר.
 - הסבר: מצוות העומר – עם תחילת קציר השעורים, יום לאחר חג הפסח, מקיימים את טקס הנפת העומר – שיבולים הראשונות שנקצרו שניתנות לכהן. רק לאחר שהונף העומר וניתן לכהן, ניתן להתחיל להשתמש ביבול (כמו ביכורים של כל יבול). ממועד זה מתחילה ספירת העומר, זמן קציר השעורים והמתנה להבשלת החיטה. עבור החקלאי, זהו זמן של דאגה האם היבול יעלה יפה, לכן זמן של מתח, שאין בו שמחות. מאוחר יותר נוספה סיבת המגפה בקרב תלמידי רבי עקיבא. טקס הנפת העומר מבטא קשר לארץ, שמחה על תחילת הבשלת היבול, ומחויבות למצוות האל ולקיום המערכת השילטונית והרוחנית (הכהנים).
 - דין: כיצד מתחבר העומר לתכנים של פסח ושל חרות? מדוע מוצמדים מועדים אלו? ומצוות אלו?
5. דין לסיכום: איזה קשר ניתן למצוא בין החלק הראשון לחלק השני? מה משותף לתכני השירים והיחס האישי לאביב לבין הסיפור הלאומי יציאת מצרים ומצוות הפסח והעומר?

למגדילות ראש: ניתן לקרוא את הקטע מהתלמוד והפירוש, ולנסות לענות: מה חשיבות האביב? מה מציין האביב? למה הוא סימן משמח? מה משמעות עיבור השנה? איזה יחס לזמן ולטבע מערכת עיבור השנה מבטאת? מה מידע זה מוסיף על הקשר בין הטבע הפרט והעם?

אָבִיב / רחל
ל.מ.ב.

* ציטוט מתוך שיר מאת סשה צ'רני משנת 1909:

"אָבִיב. הרוח קם ויחי.
את מי אהב, תיפח רוחי?" (תרגום: אלי בר-יהלום)

וְהִנְהוּ שׁוֹב לְפָנַי –
מִתְחַטֵּא, מְשַׁדֵּל, מְפַיֵּס
וּמְדַלֵּק בְּלִבִּי מְדוּרָה
כְּבַחַג שֶׁל בַּעַל הַנֶּס.
עִם אָבְנֵי הַשְּׂדֵה בְּרִיתִי,
לִי רַעִים בְּסִתְרֵי הַיָּם,
וְשִׁיחַת אֵילָנוֹת אָבִין
כְּשֶׁלְמָה הַנְּבוֹן בְּאָדָם.
לְקוֹלוֹת הַלֵּילָה בִּי נִיב,
לְחֻדוֹת הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם –
הָאֲנִי אֲכַלִּים אֶת הַיָּד
הַמוֹשְׁטֵת לִי לְשִׁלוֹם?

אדר, תרפ"ט

- על מי מדבר הבית הראשון?
- מה הקשר בין הדובר/ת לבין הטבע?
- מה מאפיין את האביב? מה הוא עושה לדוברת?

אָבִיב / רחל

כְּזֶה מְעוֹדוֹ: מִתְגַּלֶּה בְּמִפְתִּיעַ
וּמְשִׁיחַ, מְשִׁיחַ לֵלֵב,
בְּלִי אִמָּר –
רַק רָמָז, רַק זִיעַ.

אֶל גְּדֵר דְּחוּיָהּ, אֶפְרַת פָּנִים,
רֵבֶת הַכְּנַעַה לְגוֹרֵל,
קְבָצָנִים עֲלִיזִים – סְבִיוֹן וְחֶרְדֵּל –
נְדַחְקִים בְּסֶף.

צִיץ הַגֶּנֶה – וְאָנִי.
עוֹף הַשָּׁמַיִם – וְאָנִי.
שֶׁהִגִּיעֵנִי לְחַג הָאָבִיב – יְבָרְךָ!

אדר תר"ץ

- מי הוא "כזה מעודו"?
- מה תפקיד הגדר? מה ומי היא מסמלת?
- מה הקשר המתואר בין הדוברת לטבע?
- מה מקום האביב? מה מאפיין אותו?

עכשיו כשהמים לוחצים בעז / יהודה עמיחי

עכשיו כשהמים לוחצים בעז
על קירות הסכרים,
עכשיו כשהחסידות הלבנות, השבות,
נהפכות באמצע הרקיע ללהקות מטוסי סילון,
שוב נחוש כמה חזקות הצלעות,
וכמה אמיץ האויר החם בתוך הריאות,
וכמה העזה נחוצה לאהוב בשפלה הגלויה,
כשהסכנות הגבוהות מקומרות מעל,
וכמה אהבה דרושה
למלא את כל הכלים הריקים
ואת השעונים שהפסיקו למנות זמן,
וכמה נשימה,
סופה של נשימה,
לשיר את שיר-האביב הקטן.

- מאילו עולמות תוכן לקוחות המטפורות בשיר?
- מה תפקיד האהבה בשיר?
- מה מקום האביב? מה מאפיין אותו?

אָבִיב / רחל

לשרה

הַשְּׂכַחְתִּי תְרִיסִים לְהַבְרִיחַ,
אִם דְּלַתִּי לֹא נִעְלַתִּי כְּדִין? –
הוא כִּנּוֹן הַשְּׁעָה וְהַגִּיחַ,
וְהַעִיר, וְהַסְעִיר, וְהַרְגִּין.

מֵה בְּיָנִי – הַשְּׁקֵטָה – וּבִינְךָ,
אֲדַמּוּנִי, מְבִשֵּׁם, וְנִלְהַב?
אִיךָ אֲדַע לְהַנִּס מִפְּנִיךָ
אֶת אֲשֶׁר לִי אֲגַרְתִּי בְּסִתּוֹ?

הַאֲרָגוּ? הַאֲגַעֵר בְּךָ בְּזַעַם?
הַאֲרַחֵק מִגְּבוּלִי? אוֹ אוֹלִי...
אוֹ אוֹלִי אֲתַרְצֶה אֶךְ הַפַּעַם,
רַק הַפַּעַם... הַפַּעַם וְדִי!

תל-אביב, ניסן תרפ"ו

- מה מאפיין את הנושא (האביב)? לעומת הדוברת?
- מדוע יש "להניס מפניך" ואת מה?
- מה מערכת היחסים בין הדוברת לנושא (האביב)?

יציאת מצרים

ויאמר משה אל-העם, זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים, כי בחזק יד, הוציא יהוה אתכם מזה; ולא יאכל, חמץ. היום, אתם יצאים, בחדש, האביב. והיה כי-יביאך יהוה אל-ארץ הפנועני והחתי והאמרי והחוי והיבوسی, אשר נשבע לאבותיך לתת לך, ארץ זבת חלב, ודבש; ועבדת את-העבדה הזאת, בחדש הזה. שבעת ימים, תאכל מצות; וביום, השביעי, חג, ליהוה. מצות, יאכל, את, שבעת הימים; ולא-יראה לך חמץ, ולא-יראה לך שאר--בכל-גבלך. והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בעבור זה, עשה יהוה לי, בצאתי, ממצרים. והיה לך לאות על-ידך, ולזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת יהוה, בפיך: כי ביד חזקה, הוצאך יהוה ממצרים. ושמת את-החקה הזאת, למועדה, מימים, ומימה.
(שמות יג, ב-י)

חג הפסח חג האביב

שלוש רגלים, תחג לי בשנה. את-חג המצות, תשמר--שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב, פי-בו יצאת ממצרים; ולא-יראו פני, ריקם. וחג הקציר בכורי מעשיך, אשר תזרע בשדה; וחג האסוף בצאת השנה, באסוף את-מעשיך מן-השדה. שלש פעמים, בשנה--יראה, כל-זכורך, אל-פני, האדון יהוה.
(שמות כ"ג, יד-יז)

את-חג המצות, תשמר--שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך, למועד חדש האביב: כי בחדש האביב, יצאת ממצרים. כל-פטר רחם, לי; וכל-מקנך תזכר, פטר שור ושה. ופטר חמור תפדה בשה, ואם-לא תפדה וערפתו; כל בכור בנך תפדה, ולא-יראו פני ריקם.
(שמות ל"ד, יח-כ)

שמור, את-חדש האביב, ועשית פסח, ליהוה אלהיך: כי בחדש האביב, הוציאך יהוה אלהיך ממצרים--לילה. וזבחת פסח ליהוה אלהיך, צאן ובקר, במקום אשר-יבחר יהוה, לשכן שמו שם. לא-תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני: כי בחפזון, יצאת מארץ מצרים--למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חייך.
(דברים ט"ז, א-ג)

מצוות העומר

ד אלה מועדי יהוה, מקראי קדש, אשר-תקראו אתם, במועדם. ה בחדש הראשון, בארבעה עשר לחדש--בין הערבבים: פסח, ליהוה. ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה, חג המצות ליהוה: שבעת ימים, מצות תאכלו. ז ביום, הראשון, מקרא-קדש, יהיה לכם; כל-מלאכת עבדה, לא תעשו. ח והקרבתם אשה ליהוה, שבעת ימים; ביום השביעי מקרא-קדש, כל-מלאכת עבדה לא תעשו.

ט וידבר יהוה, אל-משה לאמר. י דבר אל-בני ישראל, ואמרת אליהם, כי-תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם, וקצרתם את-קצירה--והבאתם את-עמר ראשית קצירכם, אל-הכהן. יא והניף את-העמר לפני יהוה, לרצונכם; ממחרת, השבת, וניפנו, הכהן. יב ועשיתם, ביום הניפכם את-העמר, כבש תמים בן-שנתו לעלה, ליהוה. יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן, אשה ליהוה--ריח ניחח; ונספה זון, רביעת ההין. יד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו, עד-עצם היום הזה--עד הביאכם, את-קרבן אלהיכם: חקת עולם לדורותיכם, בכל משבתיכם.

טו וספרתם לכם, ממחרת השבת, מיום הביאכם, את-עמר התנופה: שבע שבתות, תמימת תהיינה. טז עד ממחרת השבת השביעת, תספרו חמשים יום; והקרבתם מנחה חדשה, ליהוה. יז ממושבתיכם תביאו לחם תנופה, שתים שני עשרונים--סלת תהיינה, חמץ תאפינה: בכורים, ליהוה. יח והקרבתם על-הלחם, שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן-בקר אחד, ואילם שנים: יהיו עלה, ליהוה, ומנחתם ונספיהם, אשה ריח-ניחח ליהוה. יט ועשיתם שעיר-עזים אחד, לחטאת; ושני כבשים בני שנה, לזבח שלמים. כ והניף הפהן אתם על לחם הבכרים תנופה, לפני יהוה, על-שני כבשים; קדש יהיו ליהוה, לפהן. כא וקראתם בעצם היום הזה, מקרא-קדש יהיה לכם--כל-מלאכת עבדה, לא תעשו: חקת עולם בכל-מושבתיכם, לדורותיכם. כב ובקצרכם את-קציר ארצכם, לא-תכלה פאת שדך בקצרך, ולקט קצרך, לא תלקט; לעני ולגר תעזב אתם, אני יהוה אלהיכם.

(ויקרא כ"ג)

בבלי מסכת סנהדרין י"א עמוד ב

תנו רבנן: על שלשה דברים מעברין את השנה: על האביב ועל פירות האילן, ועל התקופה. על שנים מהן – מעברין, ועל אחד אין מעברין. ובזמן שאביב אחד מהן - הכל שמיחין, רבן שמעון בן גמליאל אומר: על התקופה.

פרוש שטינזלץ:

שנינו: על שלושה דברים מעברין את השנה, על האביב שלא הגיע עדיין זמן הבשלת השעורים ועל פירות האילן שלא הבשילו עדיין, ועל התקופה שלא הגיעה התקופה (זמן שיויון היום והלילה האביבי) לפני פסח. ומעירים: על שנים מהן מעברין גם אם לא היה השלישי, ועל אחד אין מעברין, ובזמן שהיה אביב אחד מהן- הכל שמחין כי פעמים אחרות כבר הבשילה התבואה, ועושים בכל זאת חודש נוסף הרי אסורה התבואה באכילה מפני איסור חדש ואילו כשמתחשבים באביב אין חשש כזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר על התקופה. דבר זה לא היה ברור כל צרכו.

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק א דף ד, ב פרק א הלכה ב גמרא

על שלשה סימנין מעברין את השנה על אביב ועל התקופה ועל פירות האילן. על שנים מעברין על אחד אין מעברין ואם עיברוה הרי זה מעוברת. וכשהיה אביב אחת מהן היו שמיחין רשב"ג אומר אף על התקופה. על שלש ארצות מעברין לשנה על יהודה ועל עבר הירדן והגליל על שתיים מעברין על אחת אין מעברין ואם עיברוה אינה מעוברת. וכשהיתה יהודה אחת מהן היו שמיחין מפני שהעומר בא ממנה. אין מעברין לא מפני הצינה ולא מפני הגשמים ואם עיברוה אינה מעוברת. אין מעברין לא מפני הגדיים ולא מפני הגוזלין ולא מפני החלב.

"משנה תורה" להרמב"ם- הלכות קידוש החודש פרק ד

א שנה מעוברת, היא שנה שמוסיפין בה חודש; ואין מוסיפין לעולם אלא אדר, ועושין אותה שנה שני אדרין--אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חודש זה--מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן, שנאמר "שמור, את חודש האביב" (דברים טז,א), שיהיה חודש זה בזמן האביב. ולולא תוספת החודש הזה, היה הפסח בא פעמים בימות החמה, ופעמים בימות הגשמים.

ב על שלושה סימנין מעברין את השנה--על התקופה, ועל האביב, ועל פירות האילן. כיצד--בית דין מחשבין, ויודעין: אם תהיה תקופת ניסן בשישה עשר בניסן, או אחר זמן זה--מעברין אותה השנה, ויעשו אותו ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב; ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר.

ג וכן אם ראו בית דין שעדיין לא הגיע האביב, אלא עדיין אפל הוא, ולא צמחו פירות האילן, שדרכן לצמוח בזמן הפסח--סומכין על שני סימנין אלו, ומעברין את השנה; ואף על פי שהתקופה קודם לשישה עשר בניסן, הרי הן מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה בשישה עשר בניסן, וכדי שיהיו הפירות צומחין כדרך כל זמן האביב.

ד ועל שלוש ארצות היו סומכין באביב--על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע--אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים--מעברין, אם עדיין לא צמחו פירות האילן. ואלו הן הדברים שהן העיקר שמעברין בשבילן, כדי להיות השנים שני חמה.

שיר השירים מגילת חג הפסח

קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. דומה דודי לצבי או לעפר האילים, הנה זה עומד אחר
כתלינו משגיח מן-החלונות מציץ מן החרכים. ענה דודי ואמר לי, קומי לך רעיתי ולכי לך. כי הנה הסתו עבר,
הגשם חלף הלך לו. הניצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. התאנה חנטה פגיה והגפנים
סמדר נתנו ריח, קומי לכי רעיתי יפתי ולכי לך.
(שיר השירים ב, ח-יד)

